

مروری بر مفهوم کیفیت سود با تأکید بر تحلیل بنیادی

ابولقاسم مسیح آبادی^۱

رضا دانشور بنداری^۲

چکیده- در این مقاله به بررسی کلی مفهوم کیفیت سود از دو دیدگاه اقتصادی و حسابداری پرداخته شده است. با توجه به اینکه تعریف جامعی از سود وجود ندارد لذا تعریف دقیقی از کیفیت سود نیز امکان پذیر نمی باشد. بنابر این سعی بر ارائه دیدگاه‌های متفاوت در خصوص مفاهیم سود و کیفیت آن و نیز اهمیت ارزیابی و معیارهای اندازه گیری کیفیت سود شده و به تحلیل بنیادی کیفیت سود و ارائه عوامل با اهمیت در این ارتباط، پرداخته شده است.

واژه های کلیدی: کیفیت سود، معیارهای اندازه گیری، تحلیل بنیادی کیفیت سود

مفهوم سود از دیدگاه حسابداری

اندازه گیری سود برای واحدهای تجاری شاید هدف نخست حسابداری باشد. سود یکی از مفاهیم مبهم در دنیای تجارت است. سود حسابداری بر مبنای فرض تعهدی و در چارچوب اصول پذیرفته شده حسابداری اندازه گیری میشود.

سود عبارتست از مازاد درآمدها نسبت به هزینه ها برای یک دوره حسابداری معین که معرف افزایش خالص در حقوق صاحبان سهام و ناشی از فعالیتهای انتفاعی مستمر واحد تجاری و عملیات فرعی، رویدادهای تصادفی وسایر عملیات، رویدادها و شرایط مؤثر بر واحد تجاری است که طبق

۱- استادیار گروه حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد سزواری

۲- عضو هیئت علمی گروه حسابداری دانشگاه پیام نور daneshvar_78@msn.com

اصول پذیرفته شده حسابداری شناسایی و اندازه گیری می شود. بطور کلی می توان گفت هدف از اندازه گیری سود عبارتست از تعیین این که وضعیت یک واحد تجاری در نتیجه عملیاتی که طی یک دوره معین انجام داده به چه میزان بهبود یافته است.

مفهوم سود از دیدگاه اقتصادی

آدام اسمیت نخستین اقتصاددانی بود که سود را به عنوان افزایش ثروت تعریف نمود (ص ۵۳۱ بلکوئی). بیشتر کلاسیکها بویژه مارشال به پیروی از آدام اسمیت به مفهوم سود توجه کردند و آن را به تصویری که از شیوه عملیات تجاری یا کسب و کار داشتند، مربوط نمودند. برای مثال، آنها سرمایه ثابت و سرمایه در گردش را از یکدیگر تفکیک نمودند. همچنین سرمایه فیزیکی و سود را از یکدیگر تفکیک و بر تحقق سود تاکید نمودند و آن را دلیلی برای شناسایی سود دانستند.

در آغاز سده بیستم ایده هایی در مورد سود ارائه شد. فیشر، لیندال و هیکس درباره ماهیت مفهوم اقتصادی سود یک دیدگاه جدید ارائه کردند. فیشر سود اقتصادی را بدین گونه تعریف کرد: یک سلسله از رویدادها که به حالت های مختلف مربوط می شوند؛ لذت بردن از سود روانی، سود واقعی و سود پولی. سود روانی، عبارت است از مصرف واقعی شخص از کالاها و خدماتی که موجب لذت روانی و تامین خواسته ها می شوند. سود روانی یک مفهوم روانشناختی است که نمی توان آن را به صورت تقریبی بیان کرد.

سود واقعی، عبارتست از بیان رویدادهایی که موجب بروز یا افزایش لذت های روانی می شود. سود واقعی را می توان به بهترین شکل ممکن از طریق هزینه زندگی اندازه گیری کرد. به بیان دیگر، با پرداخت پول برای خرید کالا یا خدمات، قبل یا بعد از مصرف، می توان رضایت حاصل شده از طریق لذت روانی ناشی از سود را محاسبه کرد. از اینرو، سود روانی، سود واقعی و بهای زندگی سه مرحله متفاوت از سود هستند.

سود پولی، نمایانگر همه پول هایی است که به قصد مصرف در جهت تأمین بهای زندگی دریافت می شوند. به هر حال، سود روانی اساسی ترین پایه سطح سود را تشکیل میدهد و سود پولی مرحله ای از

سود است که اغلب آنرا سود می‌دانند، فیشر تصور کرد که برای حسابداران سود واقعی (نسبت به بقیه) جنبه عملی و کاربرد بیشتری دارد.

لیندال مفهوم سود را در قالب «سود تضمین شده (بهره)» بیان کرد و مقصود، افزایش مستمر کالاهای سرمایه‌ای در طول زمان می‌باشد. این دیدگاه باعث شده که مفهوم پذیرفته شده سود اقتصادی در قالب مصرف به اضافه پس اندازی که انتظار می‌رود در طی یک دوره زمانی مشخص به وجود آید، مطرح شود. پس انداز برابر است با تغییر در سرمایه اقتصادی.

هیکس اقتصاددان انگلیسی و برنده جایزه نوبل با استفاده از مفاهیم ارائه شده بوسیله فیشر و لیندال، تئوری عمومی «سود اقتصادی» را ارائه نمود که می‌توان آن را بدین صورت تشریح کرد که سود عبارتست از حداکثر مبلغی که یک شخص می‌تواند طی یک دوره زمانی مشخص به مصرف رساند بطوریکه ثروت او در پایان دوره همان ثروت اول دوره باشد.

مفهوم کیفیت سود و پیدایش نظریه

نظریه کیفیت سود برای اولین بار توسط تحلیل گران مالی و کارگزاران بورس در اوایل دهه ۹۰ میلادی مطرح شد، زیرا آنها احساس می‌کردند سود گزارش شده میزان قدرت سودیک شرکت را آنچنان که در ذهن مجسم می‌کنند، نشان نمی‌دهد. آنها دریافتند که پیش بینی سودهای آتی بر مبنای نتایج گزارش شده، کار مشکلی است.

سوال اساسی این است که چرا تحلیل گران مالی در ارزیابی خود از سود خالص گزارش شده و یا سود هر سهم شرکت (بدون تعدیل) استفاده نمی‌کنند و جانب احتیاط را رعایت می‌نمایند. پاسخ این است که در تعیین ارزش شرکت صرفاً کمیت سود مطرح نیست، بلکه باید به کیفیت آن نیز توجه شود. از طرفی شرکتها در تلاشند تا از طریق تهیه اطلاعات با کیفیت توان پیش بینی جریانهای نقد آتی را افزایش و ریسک اطلاعاتی را کاهش دهند (اردستانی، ۱۳۸۶).

منظور از کیفیت سود زمینه بالقوه رشد سود و میزان احتمال تحقق سودهای آتی است. به عبارت دیگر ارزش یک سهم تنها به سود هر سهم سال جاری شرکت بستگی ندارد بلکه به انتظارات ما از آینده شرکت و قدرت سود آوری سالهای آتی و ضریب اطمینان نسبت به سودهای آتی بستگی دارد.

تحلیل گران مالی تلاش می‌کنند تا چشم انداز سود شرکتها را ارزیابی کنند. چشم انداز سود به ترکیب ویژگی‌های مطلوب و نامطلوب سود خالص اشاره دارد. برای مثال، شرکتی که عناصر و اقلام با ثباتی در صورت سود و زیانش وجود دارد نسبت به شرکتی که این اقلام و عناصر در صورت سود و زیان آن با ثبات نیست، کیفیت سود بالاتری دارد. همین امر به تحلیل گران اجازه می‌دهد، سود آتی شرکت را با قابلیت اطمینان بیشتری پیش بینی نمایند. با توجه به اینکه ریسک اطلاعات از دقت پایین در اطلاعات ارائه شده و یا ناتوانی اطلاعات در برآورد بازده مورد انتظار ناشی می‌شود انتظار می‌رود ویژگی کیفیت سود به اندازه‌ای که برآورد بازده مورد نظر سرمایه گذاران و ذینفعان را با ابهام مواجه سازد بر هزینه حقوق صاحبان سهام تاثیر منفی داشته باشد. (فرانسیس، ۲۰۰۵) وجود زمینه‌های مناسب برای مدیریت سود ناشی از تضاد منافع و همچنین به علت پاره‌ای از محدودیت‌های ذاتی حسابداری از جمله :

الف) نارسایی‌های موجود در فرآیند برآوردها و پیش‌بینی‌های آتی

ب) امکان استفاده از روشهای متعدد حسابداری باعث شده است که سود واقعی یک واحد اقتصادی از سود گزارش شده در صورتهای مالی متفاوت باشد.

محققان و دست‌اندرکاران حرفه حسابداری بدلیل اهمیت سود به عنوان یکی از معیارهای ارزیابی عملکرد و تعیین‌کننده ارزش شرکت، ناگزیر به ارزیابی سود گزارش شده توسط واحدهای اقتصادی می‌باشند. برای ارزیابی این سود از مفهومی بنام کیفیت سود استفاده می‌شود.

کیفیت سود عبارت است از بیان صادقانه سود گزارش شده از سود اقتصادی. منظور از بیان صادقانه تطابق بین توصیف انجام شده و آن چیزی که ادعای آن را دارند، می‌باشد. یعنی کیفیت سود بالا نشان دهنده مفید بودن اطلاعات سود برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان و همچنین مطابقت بیشتر آن با سود اقتصادی میباشد. زمانی که سرمایه گذاران مطمئن شوند که کیفیت سود شرکتها بالاست آنها در اوراق بهادار بیشتر سرمایه‌گذاری می‌کنند. (بولو، ۱۳۸۵) اما بدلیل آنکه افراد از اطلاعات در تصمیمات متفاوتی استفاده می‌کنند، امکان ارائه یک تعریف جامع از سود وجود ندارد.

برخی تحلیل‌گران مالی، کیفیت سود را بعنوان سود عادی و مستمر، تکرارپذیر و ایجادکننده جریان نقدی عملیاتی میدانند، آنها معتقدند که کیفیت سود رقمی بین سود خالص گزارش شده و جریان نقدی عملیاتی منهای ارقام غیر تکراری میباشد.

تاکنون متخصصان مالی نتوانسته‌اند به یک محاسبه مستقل از سود که از نظر آنها کیفیت لازم را دارا باشد دست یابند. در این حالت، متخصصان مالی با انجام تعدیلات مناسب، می‌توانند به یک دامنه که به شکل صحیح‌تر نشانگر کیفیت سود نسبت به سود خالص گزارش شده باشد، دست یابند. بنابراین مفهوم کیفیت سود، یک امر تعریف شده ثابت نیست که بتوان به آن دست یافت؛ بلکه مفهومی است نسبی که به ارتباط آن با دیدگاهها و نگرشها بستگی دارد. دیدگاههای مختلفی در مورد ارزیابی کیفیت سود در میان دست‌اندرکاران حرفه حسابداری وجود دارد که ذیلاً تعدادی از آنها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

«هانت» مدیر مالی شرکت جنرال میلز معتقد است که در ارزیابی کیفیت سود دو مورد ارزیابی می‌شود: یکی تناسب داشتن سود فعلی شرکت با سودهای گذشته و دیگری برداشت بازار از کیفیت سود شرکت که در نسبت P/E متجلی می‌شود. «هگن» مدیر مالی شرکت دینولدز معتقد است که کیفیت سود را می‌توان با شناسایی یا حذف اثرات تغییر روشهای حسابداری، اقلام غیر عادی و شرایط بازار یا هزینه‌های موقتی، اندازه‌گیری نمود. «کونولی» تحلیل‌گر مالی معتقد است که کیفیت سود را می‌توان از طریق اندازه‌گیری ارزش قابل‌باز یافتنی داراییها ارزیابی کرد.

«والن» مدیر مالی شرکت American broadcasting معتقد است که کیفیت سود را می‌توان از طریق تفاضل بین سود تورمی و سود گزارش شده اندازه‌گیری کرد. (Sloan, 1996) نشان داد که شرکت‌هایی که سود گزارش شده شان بیشتر از جریان وجوه نقد عملیاتی آنها می‌باشد (حجم زیاد اقلام تعهدی) در سالهای آتی کاهش در سود عملیاتی را تجربه خواهند کرد. بنابراین حجم اقلام تعهدی یک شاخص خوب برای کیفیت سود می‌باشد. (Mikhail, Michael B) معتقد است، سودی را که بهتر بتواند جریات نقدی عملیاتی آتی موسسه را پیش‌بینی کند، با کیفیت‌تر است.

در متون حسابداری و مالی برخی از ویژگیهای واحد تجاری شناسایی شده اند که وجود آنها باعث افزایش کیفیت سود می گردد. اگر شرکتی ویژگیهای زیر را دارا باشد، کیفیت سود آن بالا خواهد بود:

- (۱) روشهای با ثبات محافظه کارانه حسابداری.
- (۲) درآمد قبل از مالیات ناشی از فعالیتهای عملیاتی و تکرارپذیر.
- (۳) کسب سطحی از سود خالص و نرخ رشد، مستقل از ملاحظات مالیاتی (مثل کاهش نرخ مالیات که منجر به معافیت مالیاتی می شود).
- (۴) داشتن سطح مناسبی از بدهی.
- (۵) سود شرکت ناشی از تورم نباشد.

همانطور که ملاحظه گردید، تعریف یکسانی از واژه کیفیت سود وجود ندارد. بسیاری از تحقیقات انجام شده در کشورهای توسعه یافته مؤید این مطلب است که سود خالص گزارش شده توسط واحدهای اقتصادی دارای محتوای اطلاعاتی است. لیکن در رابطه با تعریف یکسانی از سود توفیق چندانی حاصل نگردیده است. لذا، سوال اساسی این است که چگونه می توان ایرادهای وارده بر سود را مرتفع ساخت و به عبارت دیگر سودی را گزارش نمود که امکان ارزیابی عملکرد و توان سودآوری بنگاه اقتصادی را نشان دهد. چنین سودی که اصطلاحاً سود کیفی نامیده می شود در تصمیمات اقتصادی نقش بسیار مهمی دارد.

کیفیت سود و بصورت عام کیفیت گزارشگری مالی مورد علاقه کسانی است که گزارشات مالی برای تصمیم گیریهای سرمایه گذاری و انعقاد قراردادهای مختلف استفاده می کنند. علاوه بر این می توان گفت که از دیدگاه تدوین کنندگان استاندارد کیفیت گزارشات مالی به صورت غیرمستقیم نشان دهنده کیفیت استانداردهای گزارشگری مالی می باشد. سود گزارش شده و روابط بدست آمده از آن معمولاً در قراردادهای حقوق و پاداش و قراردادهای استقرار استفاده می شوند. تصمیم گیری برای قراردادی که براساس سود با کیفیت پایین باشد باعث انتقال ناخواسته ثروت خواهد شد. برای مثال سودهای بیش از حد نشان داده شده که به عنوان معیار ارزیابی عملکرد مدیریت قرار می گیرد منجر به تعلق حقوق و مزایای بیش از اندازه به مدیریت خواهد شد. به گونه ای مشابه، سودهای متورم ممکن

است و رشکستگی ناگهانی شرکت را پنهان ساخته و نیز باعث گمراهی اعتباردهندگان در تصمیمات اعتباردهیشان گردد.

از دیدگاه سرمایه‌گذاری سود با کیفیت پایین مطلوب نمی‌باشد. چرا که نشانگر وجود ریسک در تخصیص منابع به آن بخش می‌باشد. سود با کیفیت پایین کارایی نداشته چرا که باعث کاهش رشد اقتصادی از طریق تخصیص نادرست سرمایه‌ها خواهد شد. از طرفی کیفیت سود پایین باعث انحراف منابع از طرح‌های با بازدهی مناسب به طرح‌های با بازدهی نامناسب شده که کاهش رشد اقتصادی را در پی خواهد داشت. بالاخره اینکه زمانی که تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری در جستجوی باز خورد استانداردها در مورد اینکه آیا استانداردهای تدوین شده کارا بوده‌اند یا خیر، می‌باشند به خروجی‌های سیستم حسابداری از جمله سود گزارش شده توجه خواهند کرد. معیار ارزیابی کارایی مطابق چارچوب مفهومی FASB سودمندی تصمیم می‌باشد.

معیارهای اندازه‌گیری کیفیت سود

از آنجا که تعریف یکسانی از کیفیت سود وجود ندارد، لذا معیار ارزیابی یکسانی نیز موجود نیست. بطور کلی معیارهای ارزیابی کیفیت سود و اجزای مربوط به آن را می‌توان به صورت زیر طبقه‌بندی کرد. (Katherin & Vincent, 2002).

تحلیل بنیادی کیفیت سود

مؤسسه Gradient با استفاده از نسبتها و دیگر ابزارهای تحلیل بنیادی به دنبال کسب شواهدی از کیفیت پایین سود بودند. برخی از مهمترین فاکتورهایی که گروه تحلیلی Gradient در ارزیابی کیفیت سود مورد توجه قرار دادند به قرار ذیل می‌باشد:

الف) تولید جریان نقدی

یکی از مهمترین شاخص‌های کیفیت سود، سطح جریان نقدی تولید شده توسط شرکت می‌باشد. به زبان ساده، با اینکه می‌توان سود را تحریف نمود اما غیر ممکن است که بتوان جریان نقدی را

دستکاری نمود. یک روش درک اهمیت جریان نقدی، تجزیه سود خالص به جریان نقدی عملیاتی و ارقام تعهدی می‌باشد. یعنی:

$$\text{ارقام تعهدی} + \text{جریان وجوه نقد عملیاتی} = \text{سود خالص}$$

همانطور که در بالا نیز گفته شد، تحقیقات دانشگاهی نشان می‌دهند که کیفیت سود به سطح ارقام تعهدی منعکس شده در سود بستگی دارد.

جریان وجوه نقد عملیاتی گزارش شده در صورت جریان وجوه نقد، یک شاخص عالی برای کیفیت سود می‌باشد. برخی معیارهای مهم جهت بررسی جریان وجوه نقد عبارتند از:

- نسبت جریان وجوه نقد عملیاتی به سود عملیاتی (پنمان، ۲۰۰۱)
- نسبت جریان وجوه نقد عملیاتی به سود خالص

جدول ۱: معیارهای ارزیابی کیفیت سود

معیارهای ارزیابی	اجزای مربوطه
الف) معیارهای مبتنی بر سری زمانی	۱. پایداری ۲. قابلیت پیش بینی ۳. نوسان پذیری
ب) معیارهای مبتنی بر رابطه بین سود و ارقام تعهدی و وجه نقد	۱. نسبت وجه نقد حاصل از فعالیتهای عملیاتی به سود ۲. تغییر در ارقام تعهدی ۳. ارقام تعهدی اختیاری پیش بینی شده ۴. میزان ارتباط بین ارقام تعهدی آتی و جریان های نقدی آتی
ج) معیارهای مبتنی بر مربوط بودن و قابلیت اتکاء	مربوط بودن و قابلیت اتکاء
د) معیارهای مبتنی بر سودمندی در تصمیم	۱. قضاوتها و برآوردها ۲. تعدیل استاندارد های حسابداری .

ب) کیفیت حسابهای دریافتنی

تحلیل کیفیت حسابهای دریافتنی و درآمد شرکت دید روشنی در مورد یکی از اجزاء اصلی کیفیت سود یعنی کیفیت درآمدها ارائه می‌نماید. بطور کلی، درآمد شناسایی شده که بر اساس محافظه کاری شناسایی شده باشد منجر به کیفیت سود بالا خواهد شد. در حالیکه درآمدی که بر اساس حسابداری جسورانه شناسایی شده باشد منجر به کیفیت سود پایین خواهد شد. برخی از مهمترین موارد ارزیابی کیفیت حسابها دریافتنی عبارتند از:

- تغییر در حسابهای دریافتنی نسبت به فروش.
- تغییر ذخیره برای مطالبات سوخت شده.
- روش برآورد بدهی‌های سوخت شده و اینکه چگونه می‌تواند سود گزارش شده را تحت تاثیر قرار دهد.
- روشهای مورد استفاده شرکت برای شناسایی درآمد در مقایسه با سایر شرکتهای مشابه در صنعت.

ج) رویه اندازه‌گیری موجودی کالا

رویه اندازه‌گیری موجودی کالای شرکت مستقیماً به محافظه کاری و بی‌طرفی در محاسبه بهای تمام شده کالای فروش رفته بستگی دارد. بویژه، اگر بهای تمام شده کالای فروش رفته شرکتی کمتر از واقع ارائه شده باشد آنگاه سودآوری شرکت بالاتر از واقع گزارش می‌شود و بالعکس. در هنگام ارزیابی کیفیت اندازه‌گیری موجودی کالا، مهمترین مواردی که بایستی مورد توجه و بررسی قرار گیرند، عبارتند از:

سطح و تغییر در کل موجودیهای کالا نسبت به فروش، روند حاشیه فروش، روش ارزیابی موجودیهای کالا و چگونگی تاثیر آن بر سود گزارش شده، رابطه بین انواع مختلف حسابهای موجودیهای کالا از قبیل مواد خام، کالای در جریان ساخت و کالای ساخته شده، روش مورد عمل شرکت برای اندازه‌گیری و ارائه موجودیهای کالا در مقایسه با دیگر شرکتهای صنعت.

د) کیفیت حسابهای دارایی ثابت

محافظه کاری و بی‌طرفی در حساب دارایی‌های ثابت شرکت می‌تواند بر سود گزارش شده تاثیر داشته باشد. برای مثال، در نظر گرفتن عمر مفید طولانی مدت برای دارایی‌های ثابت می‌تواند سود خالص را افزایش دهد بدون اینکه سود آوری واقعی شرکت بهبود یافته باشد. در هنگام بررسی کیفیت حساب دارایی ثابت، مهمترین زمینه‌هایی که بایستی مورد بررسی قرار گیرند عبارتند از: کفایت هزینه‌های استهلاک، تغییر در روشهای استهلاک، شواهدی از داراییهای معیوب، عمر مفید داراییهای ثابت شرکت، ظرفیت مورد استفاده.

ه) کیفیت بدهیها و افساء

کیفیت حسابهای بدهی نیز برای درک کیفیت سود حیاتی و مهم می‌باشند. بویژه، بدهی‌ها بایستی بطور بی طرفانه و به دور از هرگونه جانبداری گزارش شوند. در غیر اینصورت، کیفیت سود خدشه دار می‌شود. در ارزیابی کیفیت بدهیها، برخی از مهمترین مسائلی که بایستی مورد توجه قرار گیرند عبارتند از: مفروضات بکار رفته در مورد بدهی‌های تحقق یافته و ثبت نشده، علائمی از تامین مالی خارج از ترازنامه، افساء مفصل بدهیهایی که تحقق یافته اما ثبت نشده‌اند، رویه‌های مورد عمل در ارتباط با مخارج سرمایه‌ای، علائمی از دعاوی حقوقی.

و) ارزیابی فعالیتهای مدیریت سود

در هنگام ارزیابی اهمیت فعالیتهای مدیریت سود، برخی از مهمترین زمینه‌هایی که بایستی مورد بررسی قرار گیرند، عبارتند از: تغییر در رابطه بین درآمدهای تحقق یافته و تحقق نیافته، کثرت و زمانبندی معامله سهام با تضمین خرید توسط شرکت (buy back) که ممکن است منجر به افزایش سود هر سهم شود، انتقال هزینه‌ها به دیگر بخش‌های صورت سود (زیان) به منظور افزایش سود عملیاتی یا حاشیه فروش.

ز) محیط رقابتی

محیطی که شرکت در آن فعالیت می‌کند می‌تواند بطور بالقوه ای اثر مثبت یا منفی بر کیفیت سود داشته باشد. برای مثال، رشد سریع تکنولوژی در صنعت کامپیوتر می‌تواند منجر به افزایش کالاهای

ناباب وبلا استفاده گردد. درمقابل، تغییر تکنولوژی در بخشی از صنعت آهسته می باشد لذا برای این قبیل صنایع تغییر تکنولوژی یک فاکتور مهم در ارزیابی کیفیت سود نمی باشد. بدین ترتیب، شرکت هایی که در صنایع با رشد تکنولوژی بالا فعالیت می کنند نسبت به شرکتهایی که در صنایع با رشد تکنولوژی تقریباً ثابت فعالیت می کنند، بیشتر مستعد رویارویی با مسائل کیفیت سود می باشند. برخی از مهمترین مسائلی که بایستی در ارتباط با محیط رقابتی مورد توجه قرار گیرند، عبارتند از: موقعیت رقابتی صنایع، شرایط اقتصادی، سرعت تغییر در تکنولوژی که ممکن است بر محصولات شرکت تاثیر بگذارد.

نقش حسابسان مستقل در ارتباط با کیفیت سود

در پاسخ به افزایش توجهات قانون گذاران، سرمایه گذاران و عموم مردم به قابلیت اتکاء صورتهای مالی حسابرسی شده و کیفیت گزارشات مالی، SEC در خواست کرد که هیأت نظارت عمومی POB اثرات تحولات اخیر در حسابرسی بر کیفیت حسابرسی و منافع مردم را ارزیابی کند. در اکتبر ۱۹۹۸، POB طرح حسابرسی اثر بخش را برای انجام این ماموریت ارائه داد. توصیه ها و گزارش نهایی طرح که در آگوست ۲۰۰۰ منتشر شد، توجهات و ملاحظات متعددی شامل خدمات غیر حسابرسی بر استقلال حسابرس و رابطه بین مدیریت سود و کیفیت سود را بیان و اعلام نمود.

POB اشاره می کند که در سالهای اخیر رشد قابل توجهی در خدمات غیر حسابرسی مشاهده می شود بطوریکه درآمد برخی شرکتهای حسابرسی بزرگ از بابت خدمات غیر حسابرسی بیشتر از درآمد حسابرسی است. برخی از اعضای POB معتقدند که انجام خدمات غیر حسابرسی در قبال حق الزحمه های بالا باعث خدشه دار شدن استقلال حسابرس می شود. در آمریکا شواهد تجربی مؤید این است که بین کیفیت حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی رابطه وجود دارد. در پی این شواهد SEC قوانین و مقررات مربوط به استقلال حسابرس را در سال ۲۰۰۱ بازنگری کرد و شرکتهای سهامی عام را ملزم نمود تا میزان حق الزحمه پرداختی چه از بابت خدمات حسابرسی و چه از بابت خدمات غیر حسابرسی به حسابسان مستقل، اعلام دارند. هدف از افشاء مذکور این است که به استفاده کنندگان

صورت‌های مالی این فرصت را بدهد تا خودشان نتیجه‌گیری راجع به اثرات خدمات غیر حسابرسی بر استقلال حسابرسی داشته باشند و این افشاها بر رفتار حساب‌رسان نیز اثر می‌گذارد. بطورکل این معیار جدید افشاء(افشاء میزان حق الزحمه) وضع شده توسط SEC عنوان می‌نماید که حق الزحمه بالای خدمات غیر حسابرسی پرداخت شده توسط صاحبکار به حساب‌رسان آنها، می‌تواند استقلال حساب‌رسان را به خطر بیندازد و کیفیت حسابرسی و در نتیجه کیفیت سود را کاهش دهد. از آنجایی که استقلال حساب‌رسان غیر قابل مشاهده می‌باشد لذا آزمون مستقیم رابطه بین حق الزحمه خدمات غیر حسابرسی و استقلال حساب‌رسان غیر ممکن بنظر می‌رسد.

تحقیقات انجام شده در رابطه با کیفیت سود

فرانسیس و همکاران (۲۰۰۳) ارتباط بین کیفیت سود را با هزینه خاص بدهی و هزینه خاص حقوق صاحبان سهام عادی مورد بررسی قرار دادند. در این تحقیق، ارتباط بین هشت شاخص کیفیت سود با هزینه خاص بدهی و هزینه خاص حقوق صاحبان سهام عادی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج بدست آمده حاکی است که شرکت‌های با کیفیت سود پایین در مقایسه با شرکت‌هایی با کیفیت سود بالا هزینه بدهی و هزینه سرمایه سهام عادی بالاتری دارند.

چان^۱ و دیگران (۲۰۰۴) رابطه اقلام تعهدی (تفاوت بین سود و جریان های نقدی) را با بازده آینده سهام بررسی کردند و نشان دادند که شرکت‌های با ارقام تعهدی زیاد در دوره‌ی بعد از گزارش‌گری اطلاعات مالی، بازده سهام آنها کاهش می‌یابد. یک تفسیر از این نتایج این است که شرکت‌ها با کیفیت سود پایین (یعنی شرکت‌هایی که ارقام تعهدی بالایی دارند) در دوره‌ی پس از گزارش‌گری سود، دچار افت بازدهی می‌شوند، زیرا سرمایه‌گذاران به مساله کیفیت سود پایین شرکت‌ها پی می‌برند و قیمت سهام را متناسب با آن تعدیل می‌کنند. فرانسیس و همکاران (۲۰۰۵) به این نتیجه رسیدند که کیفیت اقلام تعهدی بر هزینه‌ی تامین مالی اثر می‌گذارد. افزون بر این، هزینه‌ی سرمایه شرکت‌های دارای اقلام تعهدی با کیفیت پایین، بیش‌تر است.

ثقفی (۱۳۸۳) به بررسی رابطه بین کیفیت سود و واکنش بازار به تغییرات سود نقدی پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان داد سرمایه‌گذاران در بورس اوراق بهادار تهران هنگام واکنش به تغییرات سود

نقدی، کیفیت سود شرکت‌ها را در نظر نمی‌گیرند. خواجه‌وی و ناظمی (۱۳۸۴) ارتباط بین کیفیت سود و بازده سهام را با تاکید بر نقش ارقام تعهدی بررسی کردند. بر اساس یافته‌های تحقیق میانگین بازده سهام شرکت‌ها، تحت تاثیر میزان ارقام تعهدی و اجزای مربوط به آن قرار نمی‌گیرند.

بولو (۱۳۸۵). بررسی ویژگیهای کیفی سود و هزینه حقوق صاحبان سهام. وی به بررسی رابطه بین هزینه حقوق صاحبان سهام با چهار ویژگی سود مبتنی بر داده‌های حسابداری شامل کیفیت اقلام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش‌بینی و هموار بودن در شرکتهای بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. نتایج بدست آمده بیانگر آن است که تنها ویژگی پایداری سود دارای رابطه منفی با هزینه حقوق صاحبان سهام می‌باشد.

کردستانی و ضیاءالدین مجدلی (۱۳۸۶) بررسی رابطه بین ویژگیهای کیفی سود و هزینه سرمایه سهام عادی. در این تحقیق رابطه بین پنج ویژگی کیفی سود شامل پایداری سود، قابلیت پیش‌بینی سود، مربوط بودن سود به ارزش سهام، به موقع بودن و محافظه کارانه بودن سود با هزینه سرمایه سهام عادی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج تحقیق وجود رابطه معکوس بین ویژگیهای کیفی سود شامل پایداری سود، قابلیت پیش‌بینی سود، مربوط بودن سود به ارزش سهام، به موقع بودن سود و هزینه سرمایه سهام عادی را تایید می‌کند که این رابطه از نظر آماری معنی‌دار است. اما بین محافظه کارانه بودن سود و هزینه سرمایه سهام عادی رابطه معنی‌داری مشاهده نشده است.

اسماعیل زاده (۱۳۸۹) به بررسی تاثیر حاکمیت شرکتی بر کیفیت سود در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۱۳۸۷-۱۳۸۳ را مورد بررسی قرار داده است. سازوکارهای حاکمیت شرکتی که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است، درصد مالکیت سهامداران نهادی، تعداد بلوک سهامداران عمده، درصد مدیران غیر موظف در هیات مدیره، عدم وجود مدیرعامل به عنوان رییس یا نایب رییس هیات مدیره و اندازه حسابرس مستقل می‌باشد. آزمون فرضیه‌های تحقیق به کمک تحلیل پانلی و با استفاده از اطلاعات ۹۴ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۱۳۸۳-۱۳۸۷ از طریق ترکیب داده‌های سری زمانی و مقطعی انجام شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که رابطه معنی‌دار مثبتی بین درصد مالکیت سهامداران نهادی، تعداد بلوک سهامداران عمده، درصد مدیران

غیر موظف در ترکیب هیات مدیره، عدم وجود مدیر عامل شرکت به عنوان رییس یا نایب رییس هیات مدیره و اندازه حسابرس شرکت و کیفیت سود وجود دارد.

منابع:

- ۱- اسماعیلی، شاهپور، (۱۳۸۵)، رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی
- ۲- بلکویی، احمد، (۱۳۸۱)، تئوری حسابداری، ترجمه علی پارسائیان، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی
- ۳- جهانخانی، علی و ظریف فرد، احمد، (۱۳۷۴)، آیا مدیران و سهامداران از معیارهای مناسبی برای اندازه گیری ارزش شرکت استفاده می کنند؟، مجله تحقیقات مالی، شماره ۷ و ۸، ص ۶۶-۴۱
- ۴- ظریف فرد، احمد، (۱۳۷۸)، شناسایی و تحلیل عوامل مرتبط با ارزیابی کیفیت سود بنگاه‌های اقتصادی ایران، پایان نامه دکتری، دانشگاه تهران
- ۵- مجیدی، رضا، (۱۳۸۵) رابطه بین کیفیت سود و هزینه سرمایه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران
- ۶- کردستانی، غلامرضا و ضیاء الدین مجدی؛ (۱۳۸۶)؛ بررسی رابطه بین ویژگی‌های کیفی سود و هزینه سهام عادی؛ بررسی‌های حسابداری و حسابرسی؛ سال ۱۴؛ شماره ۴۸.
- ۷- جان جانی رضا، خدادادی ولی (۱۳۹۰)، بررسی ارتباط بین سود و اجزای آن با بازده سهام با تاکید بر کیفیت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری سال سوم فصل بهار ص ۸۴-۱۱۳.
- 8- Beneish , M .Vagus ,M .(2002) ."insider trading , earning quality , and accrual mispricing " , the accounting review ,Vol.77,No.4 , pp.755-791 .
- 9- Francies,I.Lafond,R.Olsson,P.Schipper,K.(2005□."the market pricing of accruals quality " , journal of accounting and economics , Vol.39,No.2,pp.295-327 .
- 10- Penman , S.Zhang ,X.(2002)." accounting conservatism,the quality earnings , and stock returns" ,the accounting review , Vol.77□No.2 , pp.237-264 .